

Evropo narodov opira na Evropo manjšin: na spoznanje, da so tudi najštevilnejši in najbolj razviti narodi le manjšine, vedno le šibkejši del nasproti vsem drugim.

K vsebini prve številke. Niz osmih razprav in razmišljanj otvarja Miran Košuta z zapisom Dževadova prerokba, ki je nastal za lanskoletno srečanje pisateljev v Dragi. V njem pisec evocira peklenske muke in nebeške radosti življenja intelektualca manjšinske narodnostne pripadnosti v večinskem okolju, za katerega se največkrat zdi, da hoče drugačnost izgnati in izničiti. Sestavek zaključuje anekdota. Dževad, omenjen v naslovu, je bosanski pisatelj Dževad Karahasan, ki je na novinarsko vprašanje, kam je zginila Bosna miru in sožitja, odgovoril, da je Bosna, o kateri govorijo, Bosna prihodnosti, ne preteklosti. Košuta odgovor poantira na način, ki je človeku večine v Sloveniji milo rečeno tuj: "Človek meje, pripadnik manjšine ve, da je treba Karahasanov stavek posplošiti, raztegniti na celotno "jugoslovansko ozemlje in še dlje do Herkulovih stebrov znanega sveta: In reči: Jugoslavija bratstva i jedinstva ni bivša, je bodoča 'Jugoslavija'. Slovenija kulturnega, gospodarskega in političnega dialoga z Beogradom, Zagrebom, Prištino ali Novim Sadom ni minula utopija, ampak bodoča gotovost. Avstroogrski nacionalni pluralizem v Trstu, simbioza slovenskega, italijanskega, furlanskega ali nemškega v zamejstvu ni bivša, je bodoča. V komunikacijsko globalni vasi sveta so narodnostne ali državne komore absurd." (Str. 14.) Ace Mermolja (Drugi in zločin) se ob sklicevanju na Todorova in njegove analize koloniziranja Amerike in ob Habermasu loteva dilem sožitja v multikulturnem prostoru. Pavel Fonda (Psihološka plat nacionalizma) analizira vzhodnoevropske nacionalizme, Marta Verginella (Nacionalni konflikt v obmejnem mestu) razčlenjuje zgo-

dovinske vzroke sedanjega etnično preobremenjenega vzdušja v odnosih med Italijani in Slovenci v Trstu, ki se rad kiti s svojo kulturno raznolikostjo, hkrati pa vsiljuje homogenost. Marino Vocci (Istra med preteklostjo in bodočnostjo) je prispeval nekaj vodil za reševanje sožitja narodnosti, ki živijo v Istri, Marko Kravos pa s kratkim spremnim besedilom in s prevodi iz dveh pesniških zbirk predstavlja pesnika Micheleja Obita. Sledi še nekaj krajših zapisov in recenzij.

Kaj še dodati k popotnici novi reviji na poti izpolnjevanja zastavljenih ciljev? Naloga je vse prej kot lahka. Če naj Pretoki skrbijo, da se bo geografsko, politično in jezikovno razdrobljen prostor zavedel svoje povezanosti in sopripadnosti, čaka urednike veliko trdega dela in veliko ovir, ki jih bo treba premagati.

Ne le, da bodo morali v prihodnjih številkah poskrbeti za širši krog sodelavcev in različnost pogledov na ista vprašanja, kar bo dokazovalo živost revije; če naj resnično zajame celoten prostor, ki sega onkraj alpskih grebenov in vse do juga Istre, bo morala načeti tudi vprašanja, ki so vir razhajanj in sporov, predvsem pa poiskati rešitev za jezikovno razumljivost pripadnikom drugih nacionalnih skupin, kar je morda najtežja in hkrati najpomembnejša naloga.

Igor Pribac

Jean Jacques Rousseau

RAZPRAVA O IZVORU IN TEMELJIH NEENAKOSTI MED LJUDMI

Prevodi, Ljubljana, 1993

136 strani, cena 1.260 SIT

Razprava o izvoru in temeljih neenakosti med ljudmi (*Discours*

sur l'origine et les fondements de l'inegalité parmi les hommes) je prišla na naše knjižne police kot prva knjiga v novi zbirki Prevodi (odgovorni urednik je Marjan Šimenc), ki je četrta edicija Enote za časopisno-založniško dejavnost pri Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani. V tej zbirki bodo izhajali prvi slovenski prevodi (temeljnih) klasičnih del s področja znanosti. Razpravo je prevedla Tatjana Jurkovič, po mnenju strokovnjakov "skrbno in s potrebno pozornostjo do specifičnega Rousseaujevega stila"; za manj kritičnega bralca pa lahko rečemo, da je prevod tekoč in berljiv. Spremono študijo z naslovom Rousseaujeva genealogija nelagodja v kulturi je napisala Eva D. Bahovec. V njej je razvila tezo o ambivalentnosti v Rousseaujevem pojmovanju razvoja, ki "skupaj z napredkom prinaša tudi zaton". Rousseau se je, da bi odgovoril na vprašanje: "Odkod izvira neenakost in ali jo naravni zakon dopušča?", ki ga je zastavila akademija v Dijonu leta 1753, odločil zariti v hosto (naravo) in tam poiskati odgovor. V njej je odkril "podobo prvih časov" in napisal njihovo zgodovino, ki je sedaj prevedena v slovenščino.

Razprava, po mnenju Eve D. Bahovec Rousseaujevo najbolj te-

oretično delo, je sestavljena iz treh delov: Posvetila, ki ga je Rousseau namenil republiki Ženevi in v njem predstavlja tip idealne demokratične države; Razprave (I. in II. del) in Opomb, ki jih je, kot pravi, dodal "iz same razvade, da skačem s predmeta na predmet".

V prvem delu Razprave Rousseau postavi temeljne predpostavke naravnega stanja, ne toliko, ker bi verjel v njegov dejanski zgodovinski obstoj, kot iz potrebe, da bi vzpostavil trdno podlago za proučevanje in določitev aktualnih družbenih razmer. Nujnost domene naravnega stanja Rousseau nakaže s svojim prvim spisom Razprava o umetnostih in znanostih iz leta 1750. Pet let kasneje v Razpravi o izvoru in temeljih neenakosti med ljudmi naravno stanje teoretično utemelji, v kasnejših delih pa mu že pomeni metodično izhodišče miselnega procesa. Do predstave naravnega stanja se Rousseau dokoplje tako, da (na neki način paradoksalno) sodobnika oklesti vsega, kar ne "izhaja iz njegove lastne osnove in so na njem spremenile okoliščine in razvoj" (str. 21), ter ga postavi v neokrnjeno naravo. Rousseauju se naravno stanje, drugače kot denimo Hobbsu, kaže kot stanje sreče in svobode. Posameznik je tako samozadosten in tako zadovoljen v svojih majhnih potrebah, da je sposoben preživeti neodvisno od drugih ljudi. Nič ga ne navaja, da bi mislil, kaj šele, da bi mislil, kako bi živel drugače, denimo v skupnosti s svojimi sodobniki. Človek v tem stanju ni družbeno bitje. Rousseau tako najde v naravnem stanju zgled sožitja med ljudmi, ki je v družbi porušeno, zato si želi spoznati zakone, ki naj omogočijo skladno življenje neke prihodnje človeške družbe. Zakoni (državni) so po Rousseauju tisto, kar se nanaša na človeka, njihova naloga pa, da odpravijo moralno neenakost, t.j. vzpostavijo in vzdržujejo moralno enakost. Razvojnost pa Rousseau pojmuje kot krožno: vsa-

ka razvojna stopnja je slabša (bolj izrojena) od predhodne, saj v sebi nosi napake vseh prejšnjih, vendar pa obstaja skrajna točka, ki "zapira krog in se dotika točke, iz katere smo krenili". Rousseau si torej prizadeva pripraviti se na ta usodni trenutek (revolucija), ko bo človeštvo znova prišlo na to skrajno točko; ponuditi mu namerava družbeno pogodbo, ki bo utemeljila demokratično vladavino in ohranila (ponovno vzpostavila) v ljudeh pristno zavest svobode; le-ta je človekovo, potlačeno in zavrženo, pa vendar najbolj temeljno naravno določilo.

V Razpravi Rousseau razvija, po mnenju Eve D. Bahovec, predvsem etiologijo zla, mračno vizijo razvoja. Njegova kasnejša dela: Družbena pogodba, Emile ali o vzgoji in Julie ali nova Heloise, pa so njegov poskus predstaviti model izhoda iz začaranega kroga, predstaviti formulo za vzpostavitev reda. Njegova dela je moč brati na več načinov: tudi kot utopije (vendar nikdar negativne), vizionarske spise ali pa kot literaturo. Kljub temu pa ostajajo dejstva, ki jih ne gre prezreti; namreč, da je Rousseau s svojo mislijo bistveno zaznamoval mnoga področja znanosti in političnega življenja. Velja za utemeljitelja antropologije in mnogih vej, kamor se razteza; to mesto mu je določil Levi-Strauss. Njegova politična misel je odločilno vplivala na oblikovanje sodobne evropske demokratične ureditve. S svojim pisanjem je načel mnoga vprašanja, postavil teze, ki so burile domišljijo literatom in spodbujale mnoge njegove sodobnike (znanstvenike, filozofe in druge teoretike), da so se opredelili do njegovih spoznanj. Rousseau je torej (tudi v Razpravi) v prvi vrsti filozof, radovednež, ki opazuje in odkriva človeka, išče v pojavih zakonitosti, jih poskuša razložiti in preseči, ob tem pa premore dobršno mero filozofske samokritičnosti in prostodušnosti.

Razprava o izvoru in temeljih neenakosti je prišla v slovenski

prostor z velikim (228-letnim) zamikom. Ves ta čas je doživljala usodo ene tistih knjig, o katerih se veliko govori in se nanje sklicuje iz druge ali tretje roke, pa bolj malo bere. Še posebej, ker razen redkih naših knjižnic, kjer imajo izvirno francosko izdajo, nikjer ni bilo najti nobenega prevoda tega dela. S tem prevodom je zapolnjena pomembna vrzel v prevodih Rousseaujevih del (Družbena pogodba 1960, Emile ali o vzgoji, 1959 in Izpovedi, 1955-56). Prevedeno imamo delo, ki je pomenilo preobrat v Rousseaujevem spekulativnem procesu, in takšno je neizbrisen del evropske politične misli in kulture, h kateri se prištevamo tudi Slovenci.

V knjigarnah boste Razpravo prepoznali po modri barvi (barva poletnega neba). Na drugi strani so zgledno navedene založniške informacije, na naslednjih dveh straneh se ponovno seznanimo z naslovom knjige, pregledno kazalo nas čaka na peti strani, na sedmi uredniško pojasnilo, na predzadnji strani pa so naštetih člani uredniškega odbora zbirke. Če želimo poiskati naslov izvirnika, pa je naš trud zaman - v knjigi ga ni; zato si ga poiščemo na kakem drugem mestu.

Aleš Primc

M. Delle Donne, S. Gindro, U. Melotti, A. Sobrero

LA XENOFOBIA. FRATELLI DA ODIARE?

(Ksenofobija. Bratje, da bi jih sovražili?)

Alfredo Guida editore,
Napoli 1993

142 str., cena: 20.000 LIT

Zahodna kultura je še v osemdesetih letih obravnavala nacio-